

บทวิจารณ์หนังสือ :

Christopher E. Goscha, **Going Indochinese: Contesting Concepts of Space and Place in French Indochina.**

Thailand : the Nias Press, 2012. 163+ xi pages.

สุธิดา ตันเลิศ* / Sutida Tonlerd

^a*Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani 34190, Thailand*

^{*}*Corresponding author. Email: sutida.tonlerd020@gmail.com*

Christopher E. Goscha (คริสตโตเฟอร์ อี. กอสชา, ผู้เขียน) เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกัน ศาสตราจารย์ประจำแห่งมหาวิทยาลัยเคีเบค มณฑลมอนทรีออลส์ ประเทศแคนาดา กอสชา มีพื้นฐานด้านการเมืองระหว่างประเทศ (Goscha, 2015) (ฐานข้อมูลออนไลน์) เมื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นจึงมีความมุ่งมั่นในการตีความระบบความสัมพันธ์ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคในแนวใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้แนวคิดรัฐชาติ แนวคิดระบบอาณานิคม และแนวคิดหลังอาณานิคมเข้ามาเป็นเครื่องมือในการอธิบายประวัติศาสตร์สมัยอาณานิคมกับสงครามเย็นในมุมมองที่แตกต่างออกไปจากเดิม งานที่สร้างชื่อเสียงให้กับเขาจนได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในแกนนำการนำเสนอมุมมองการศึกษาสงครามเย็นแบบใหม่ อาทิ **Connecting history** (Goscha and Ostermann, 2009) และ **Going Indochinese: Contesting concepts of space and place in French Indochina** (Goscha, 2012)

จุดประสงค์ของงานชิ้นนี้ คือ การศึกษาพัฒนาการของอินโดจีน กับการให้คุณค่าและความหมายของอินโดจีนในกลุ่มเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส คนเวียดนาม คนลาวและคนชเวแมร์ และการช่วงชิงพื้นที่อินโดจีนของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสกับกลุ่มคอมมิวนิสต์ ครอบคลุมถึงกลุ่มชาตินิยมลาวกับชเวแมร์ ประกอบด้วยเนื้อหา

7 บท กล่าวคือ *บทนำ* (Goscha, 2012: 1-12) *บทที่ 1* Setting Indochina into motion together: The Franco-Annamese alliance (Goscha, 2012: 13-50) *บทที่ 2* Annamese colonial nationalists between Indochina and Annam (Goscha, 2012: 51-73) *บทที่ 3* Annamese revolutionaries between Indochina and Vietnam (Goscha, 2012: 75-90) *บทที่ 4* Contesting space and place in Indochina: Laotian and Cambodian views (Goscha, 2012: 91-117) *บทที่ 5* One last try? Vichy's turn (Goscha, 2012: 119-143) และ*บทสรุป* (Goscha, 2012: 145-149)

ความโดดเด่นของหนังสือเล่มนี้มีด้วยกัน 3 ประการ **ประการที่ 1** การคิดค้นบทนำเสนอที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน (Goscha, 2012: 1-12) ประเด็นที่ 1 ใช้รูปแบบการเปิดเรื่องที่แตกต่างไปจากหนังสือประวัติศาสตร์เล่มอื่นๆ ด้วยการเล่าเรื่องเส้นทางชีวิตในมุมมองนักมานุษยวิทยา ถ่ายทอดความรู้สึก ความเบื่อหน่ายและความสับสนที่มีต่อชุมชนโลกหลังสงครามเย็น (Goscha, 2012: 1-3) เพื่อเชื่อมต่อกับหัวข้อหลักอินโดจีนสมัยอาณานิคม ด้วยการวิเคราะห์แนวคิดการช่วงชิงพื้นที่ การแข่งขัน การสร้างอินโดจีนของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส กับคอมมิวนิสต์ ประเด็นที่ 2 เป็นตัวอย่าง การฝึกฝนทักษะของนักประวัติศาสตร์ การเมืองกับนักประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาแบบมืออาชีพที่ไม่ได้มาอย่างง่ายดาย ชีวิตที่ซับซ้อนของเขาที่มีต่ออินโดจีนศึกษายังส่งผลให้ผู้อ่านได้รับรู้แหล่งข้อมูล หรือฐานข้อมูลอินโดจีนในประเทศฝรั่งเศสที่ใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้อย่างครบถ้วน (Goscha, 2012: 3-9) ประเด็นที่ 3 เป็นตัวอย่างการรักษาจริยธรรมในการวิจัยของ นักวิจัยและนักวิชาการอย่างสมบูรณ์ ด้วยการเปิดเผยแหล่งข้อมูล สาเหตุที่วิจัย และ ผลกระทบที่จะตามมา ผู้เขียนได้อธิบายอย่างตรงไปตรงมาว่างานชิ้นนี้ได้รับอิทธิพลมาจากหนังสือหลักที่นำเสนอในประเด็นที่คล้ายคลึงกันราว 5 เล่ม (Anderson, 1991; Winichakul, 1994; Jennings, 2001; Edward, 2007; Ivarsson, 2008) ควบคู่ไปกับการใช้หลักฐานชั้นต้นของบรรดานักรักชาติ นักชาตินิยม นักคอมมิวนิสต์ ในอินโดจีนอีกจำนวนหนึ่ง

ประการที่ 2 เป็นที่สังเกตว่า งานชิ้นนี้ไม่ใช่ตำราเรียนหรือหนังสือพื้นฐานของนักเรียนอินโดจีน หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Coedès, 1969; Hall, 1981; Steinberg, 1991; Tarling, 2004) เนื่องจาก ผู้เขียนต้องการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้สนใจอินโดจีนศึกษาในขั้นสูง ยกตัวอย่างเนื้อหาในบทที่ 1 เมื่อบรรดานักอาณานิคมฝรั่งเศสได้ต่อเติมอาณานิคมในตะวันออกเฉียงใต้สมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1893 ประกอบด้วย โคชินไชน่า ชะแมร์ อานาม ตังเกี๋ย และลาว พร้อมความคาดหวังในการรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่และเกรียงไกรให้จักรวรรดิฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม ปัญหาถัดไป คือ นักอาณานิคมจะสร้างดินแดนใหม่ขึ้นมาอย่างไร ช่วงปลายทศวรรษที่ 1870 ฝรั่งเศสได้เรียนรู้แล้วว่า กลุ่มชุมชนในพื้นที่ชะแมร์ กับลาวไม่มีศักยภาพที่เพียงพอในการต่อกรกับปรปักษ์ของตน กล่าวคือ สยามกับจีน เนื่องจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ ช่วงทศวรรษที่ 1880-1930 ฝรั่งเศสจึงคัดสรรคนอานามให้อยู่ในแผนการหรือโครงการก่อสร้างอินโดจีนร่วมกันภายใต้การนำของ Albert Sarraut (อัลแบร์ต โซโร) เป้าหมายหลัก คือ การสร้างสำนักอินโดจีนให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนอานาม (Goscha, 2012: 13) โครงการก่อสร้างอินโดจีนของพันธมิตรทั้งสองมีด้วยกัน 3 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนที่ 2 กับ 3 ได้เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกันในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกัน

ขั้นตอนที่ 1 ฝรั่งเศสได้เริ่มการสืบค้นและวิเคราะห์ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของเวียดนาม ชะแมร์ ลาวอย่างจริงจัง ผู้เขียนได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของเวียดนามที่เกิดขึ้นในสมัยจักรพรรดิ Gia Long และ Minh Mang ทั้งยังชี้ให้เห็นว่าเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสได้แบ่งพื้นที่อินโดจีนออกเป็น 2 ภาคส่วน เขตตะวันออกเฉียงใต้ และเขตตะวันตก (Goscha, 2012: 13-19) การดำเนินงานขั้นตอนที่ 1 สามารถเชื่อมโยงให้ผู้อ่านที่มีพื้นความรู้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาได้เข้าใจบทบาทของคณะสำรวจที่เข้ามายังดินแดนนี้กับภารกิจในขั้นตอนที่ 1 ได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ Dudart de Lagrée กับ Francis Garnière (Lagrée & Garnière, 1873), Étienne François Aymonier (Aymonier, 1897, 1904), Jules Harmand (Harmand, 1994, 2010) และ Auguste Jean Marie Pavie (Pavie, 1995)

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจดินแดนและการสร้างแผนที่อินโดจีน ข้อมูลชุดนี้ชี้ให้เห็นการต่อ ยอดงานวิจัยของ Anderson ต่อหลักการของกลุ่มสมัยใหม่ที่มีทำที่นิยมคอมมิวนิสต์ในคำอธิบาย รัชชาติแบบใหม่เป็นเรื่องของการสร้างดินแดนสมมุติให้เกิดขึ้นเป็นจริง ด้วยการทำงานร่วมกันของทีมงาน นักสำรวจ นักภูมิศาสตร์ นักการทหาร นักสังคมศาสตร์และนักมานุษยวิทยา นักการทูต นักการเมือง โดยเฉพาะ นักเขียนแผนที่ ในการวาดพื้นที่สมมุติเพื่อการครอบครองดินแดนและการพัฒนาพื้นที่ในลำดับต่อไป (Goscha, 2012: 19-26) แนวทางดังกล่าวได้ปรากฏอย่างเด่นชัดในงานของ Winichakul (1994), Edwards (2007) และ Ivarsson (2008)

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมให้กับดินแดนอาณานิคมด้วยการส่งเสริมให้คนอานามบุกเบิกดินแดนที่ว่างเปล่าในเขตตะวันตก (Goscha, 2012: 26-32) ยังแสดงให้เห็นการนำเสนอประวัติศาสตร์หลังอาณานิคมที่ไม่ใช่การพรรณนาโวหาร แต่เน้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาในส่วนนี้ได้ต้องมีความเข้าใจต่อนโยบายการพัฒนาอินโดจีนของฝรั่งเศสในระดับหนึ่ง (Robequain, 1944)

ประการที่ 3 มุมมองหรือกรอบการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองอินโดจีนหลังสงครามเย็นแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มหลักด้วยการใช้มุมมองแบบสหวิชาการ กล่าวคือ ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์แบบองค์รวม ประวัติศาสตร์การเมือง และประวัติศาสตร์หลังอาณานิคม หนังสือเล่มนี้ ครอบคลุมมุมมองหลักทั้ง 4 อาทิ

ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา ค้นพบใน *บทหน้า* ข้อตกลงเบื้องต้น หรือ นิยามคำศัพท์ กล่าวคือ (1) เขตภูมิศาสตร์ เขตตะวันออกอินโดจีน หมายถึง ตั้งเกี่ย อานามและโคชินไชน่า เขตตะวันตกอินโดจีน หมายถึง ลาวกับขะแมร์ (Goscha, 2012: 11) (2) กลุ่มชาติพันธุ์ คนลาว ถอดมาจาก Laotian คนขะแมร์ถอดมาจาก Cambodians (Goscha, 2012: 11) (3) ความหมายของอานาม กับเวียดนาม ผู้เขียนใช้คำว่า เวียดนาม แทนประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์ใช้คำ เวียด อานาม หรืออินโดจีน (Goscha, 2012: 10-11) *บทที่ 2* ผู้เขียนได้นำผู้อ่านเข้าสู่ขบวนการสร้างอินโดจีนที่เริ่มแบ่งบานในกลุ่มชาตินิยมอาณานิคมอานามที่มีต่อแนวคิดอินโดจีนกับอานาม บางกลุ่มได้ตั้งข้อสังเกตถึงอาณาเขตของอานามที่ครอบคลุมพื้นที่อานาม หรือทั่วทั้งอินโดจีน

(Goscha, 2012: 51) ทั้งนี้ขบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้การผลักดันของนักอาณานิคม 2 ท่าน อัลแบร์ต โสโร (1919) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ขบวนการสร้างสหพันธรัฐ หรืออัตลักษณ์อินโดจีนย่อมเต็มไปด้วยความยุ่งยากสลับซับซ้อนและเปราะบาง (Goscha, 2012: 51,62) กับ Léon Pignon (เลอง ปียงส์) ซึ่งรับผิดชอบงานช่วงทศวรรษที่ 1940 ในสมัยรัฐบาล Charles de Gaulle (ชาร์ลส์ เดอ โกล) (Goscha, 2012: 51-52) ต่างมุ่งมั่นในการสร้างสหพันธรัฐอินโดจีน (Goscha, 2012: 51-73)

ประวัติศาสตร์แบบองค์รวมได้รับอิทธิพลมาจากสำนักอานาลส์ กล่าวคือประเด็นหลักใน บทที่ 2 ประเด็นที่ 1 Nguyen Van Vinh (เหงียน วาน วินห์) กับ Pham Quynh (ฟาม ควินส์) นักชาตินิยม 2 ท่านคือตัวแทนปัญญาชนอานามในการอภิปรายข้อถกเถียงอินโดจีนที่ยิ่งใหญ่แห่งปี ค.ศ. 1931 ใน 3 เรื่องด้วยกัน (Goscha, 2012: 62-68) (1) ฝรั่งเศสยังไม่ได้สร้างสหพันธรัฐอินโดจีนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่นโยบายที่นำเสนอต่อชาวอานามได้สร้างแรงบันดาลใจให้กับชนชั้นนำอานาม กล่าวคือ เหงียน วาน วินห์ มีที่ท่าเห็นชอบต่อรัฐอินโดจีน (Goscha, 2012: 62) แต่ต่อต้านแนวคิดสหพันธรัฐอินโดจีนที่ยังรักษาอำนาจจักรพรรดิ เขาเชื่อว่าโสโรจะสร้างสหพันธรัฐอินโดจีนในพื้นที่ตั้งเกีย (Goscha, 2012: 63-64) ซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมของคนทีพูดภาษาอานาม (Goscha, 2012: 17) ณ ดินแดนนี้เองจะเกิดรัฐอินโดจีนกับพลเมืองอินโดจีน (Goscha, 2012: 64)

(2) ช่วงปลายปี ค.ศ. 1930 ฟาม ควินส์สนับสนุน Fédéralism Indochinois กับชาตินิยมอานาม โดยเชื่อว่าเจ้าอาณานิคมจะให้อำนาจจักรพรรดิ (Goscha, 2012: 63) ในระยะเวลาต่อมา นักอนุรักษนิยมท่านนี้ได้วิพากษ์ข้อเสนอของเหงียน วาน วินห์ในประเด็น “Speaking Indochinese” การร่างรัฐธรรมนูญอินโดจีน ฟาม ควินส์เชื่อว่าอินโดจีนไม่มีอยู่จริง พร้อมการเสนอข้อมูลที่เที่ยงตรงว่า “Speaking Annamese” เพราะอานามเป็นประเทศที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานแล้ว (Goscha, 2012: 66) ปรากฏตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังของจีน (Goscha, 2012: 51-11)

(3) ก่อนที่ข้อถกเถียงจะลุกลามใหญ่โต ชนชั้นนำสายราชวงศ์หลวงพระบาง เช่นเจ้าเพชรราชได้ฟ้องร้องฝรั่งเศสเรื่องนักชาตินิยมเวียดใต้ได้บิดเบือน

รัฐธรรมนูญลาวที่อนุญาตให้คนอาานามเข้าไปยังลาว (Goscha, 2012: 67) ทั้งยังกล่าวถึง ความรู้สึกพิลึกของคนที่พูดถึงอินโดจีน ท่านยังประกาศว่า ไม่มีอินโดจีน มีแต่ชาติลาวเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นผู้นำชะแมร์ยังวิพากษ์ประเด็นเดียวกันผ่าน *Revue du Pacifique* ว่าฝรั่งเศสได้สร้างพันธมิตรที่น่ากลัวเช่นอาานาม ในฐานะผู้นำชะแมร์ไม่ขอร่วมสังฆกรรมกับโครงการอินโดจีน ซึ่งสร้างความผิดหวังให้กับเหงีเยน วาน วินห์ (Goscha, 2012: 68) ผลทางอ้อม อาทิ การลู่กือต่อต้านอำนาจฝรั่งเศสช่วงปี ค.ศ. 1930-1931 (Goscha, 2012: 62)

ประเด็นที่ 2 การสร้างวัฒนธรรมกับอัตลักษณ์อินโดจีน (Goscha, 2012: 69-73) ที่มีต่อคนอาานามผ่านนโยบายการศึกษาที่เสนอโดยโสโร ซึ่งผ่านขั้นตอนการดำเนินงานเชิงวัฒนธรรมอย่างสลับซับซ้อน กล่าวคือ (1) ในการสร้างหลักสูตรการศึกษา *Franco-Indigène* (2) การประชุมสัมมนาโครงการร่วมมือสร้างอินโดจีนของคนฝรั่งเศสกับอาานาม ในปี ค.ศ. 1925 Jean Marquet (ผอง มารกุเอต์) ได้เปิดงานสัมมนาสมาคมการศึกษา ณ กรุงฮานอย ให้นิยามอินโดจีน หมายถึง อาานาม และ (3) การผลิตวรรณกรรมเด็กในการส่งเสริมการเติบโตของสหพันธรัฐอินโดจีน อาทิ *Les Cing Fleux* (Marquet, 1928) ที่ลอกเลียนแบบวรรณกรรมเด็กฝรั่งเศสของนักเขียน G. Bruno เรื่อง *Le Tour de France par Deux Enfants (Devoir et Partie)* ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1887 (Goscha, 2012: 39) ผลที่ตามมามีดังนี้ (1) ชาวอาานามบางส่วนเห็นด้วยกับแนวคิดอินโดจีน ทั้งยังเชื่อว่าตนคือผู้ร่วมงานที่สำคัญของฝรั่งเศสในการสร้างหน่วยการเมืองใหม่ขึ้น (2) ในปี ค.ศ. 1930 นักอาานานิคมเขตตะวันตกต่อต้านแนวคิดอินโดจีน พร้อมการผลิตหรือเขียนงานโต้ตอบงานเขียนของ มารกุเอต์ อาทิ Roland Meyer (โรลอง เมเยอร์) กับนิยาย Komlah (Goscha, 2012: 69) ยิ่งไปกว่านั้น เมเยอร์ ได้ร่วมมือกับเจ้าเพชรราชในการตั้งข้อเสนออินโดจีนในฐานะสายวัฒนธรรมอินเดีย กล่าวคือ พุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดโครงการบูรณสังขรณ์วัดวาอารามและเจดีย์ และการก่อตั้งสถาบันพุทธศาสนาในอินโดจีน (Goscha, 2012: 71) (3) ฟาม ควินส์ หัวหน้าสมาคมการศึกษาได้ต่อยอดอินโดจีนนิยมของมารกุเอต์ ด้วยการวิพากษ์ถึงบทบาทคนอาานามในการสร้างความก้าวหน้าให้กับเขตตะวันตก เพราะคนชะแมร์กับคนลาวนั้นขี้เกียจ ยิ่งไปกว่านั้น คนลาวได้

รับอิทธิพลความคิดชาตินิยมมาจากเมเยอร์ (Goscha, 2012: 70) (4) นักอาณานิคมฝรั่งเศสบางส่วนซึ่งชื่นชอบท่าทีของคนชะแมร์กับคนลาวที่มีความรู้สึกรักชาติ การรักษายัต์ลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ การถกเถียงกันในบรรยากาศของนักคิดนักเขียนในเขตเมืองหลัก เพราะชี้ให้เห็นการยกระดับทางจิตใจและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม (Goscha, 2012: 51-72)

ประวัติศาสตร์การเมือง ตัวอย่าง บทที่ 3 (Goscha, 2012: 75-90) ผู้เขียนได้นำเสนอชั้นเชิงและไหวพริบของกลุ่มอาณานิคมปฏิวัติในการให้นิยามและคุณค่าของ “อินโดจีน” กับ “เวียดนาม” ใน 3 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 Vietnam or Indochina (1) ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดโครงการ Franco-Annamese ที่มีเป้าหมายในการสร้าง Federal (Goscha, 2012: 76) (2) ระยะเวลาเดียวกันโคมินเทอร์น หรือองค์กรคอมมิวนิสต์สากลได้ก่อตั้ง The Afro-Asian Revolutionaries โดยมีเป้าหมายใน 2 ระดับ กล่าวคือ การต่อต้านอำนาจส่วนท้องถิ่นกับการต่อต้านอำนาจของระบบอาณานิคม เพื่อการสร้างรัฐคอมมิวนิสต์แบบไซเวียดที่เน้นการให้สิทธิแก่กลุ่มพหุวัฒนธรรม (Goscha, 2012: 77) (3) นักวิชาการด้านการทหารสายรักชาติเช่น ฟาน บอย เจา คือ นักคิดนักเขียนคนแรกที่ใช้คำว่า เวียดนาม (ค.ศ. 1917) ในการรื้อฟื้นอัตลักษณ์แบบจารีต หรือการเรียกประเทศอาณานิคมโดยรวม ทั้งยังผลิตงานประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก (Goscha, 2012: 78) ในปี ค.ศ. 1923 โฮ จี มินห์ ขณะรับผิดชอบกองบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์รักชาติจึงเลือกใช้คำว่า เวียดนามในการเอ่ยถึงดินแดน 3 เขตของอาณานิคมโดยรวม ซึ่งมีต้นเค้ามามาจาก Gia Long (Goscha, 2012: 51-79) (4) ในปี ค.ศ. 1925 โฮ จี มินห์ ได้เริ่มใช้คำ “เวียดนาม” เพื่อประกอบสร้างองค์กรจัดตั้งการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในชื่อ The Vietnamese Revolutionary Youth League ในช่วงปี ค.ศ. 1925 -1926 ฝรั่งเศสได้ปราบปรามกลุ่มเคลื่อนไหวอย่างรุนแรง กล่าวคือ ฟาน จู ตรินเสียชีวิต และการจับกุมฟาน บอย เจา (Goscha, 2012: 79) (5) ในปี ค.ศ. 1929 กลุ่มชาติพันธุ์เวียดนามสายปฏิวัติได้ตอบสนองข้อเสนอของโคมินเทอร์น ด้วยการก่อตั้ง The League of Indochinese Communists มีเป้าหมายหลักเพียง 3 คำ กล่าวคือ “Complete Indochinese Independence !” (Goscha,

2012: 77) (6) โฮ จี มินห์ ยุติการเรียกชื่อพรรคคอมมิวนิสต์-เลนินว่า พรรคคอมมิวนิสต์ อานาม เนื่องจากการกำหนดพื้นที่เคลื่อนไหวในปี ค.ศ. 1930 ต้องตรงตามสภาพความเป็นจริง จึงหันไปใช้ อินโดจีน เพื่อการดึงดูดกลุ่มคนที่หลากหลายเข้าร่วมการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ (Goscha, 2012: 77) ต่อมา โฮ จี มินห์ได้อธิบายความหมายของอินโดจีน (Goscha, 2012: 77-78)

ประเด็นที่ 2 The nationalist response (Goscha, 2012: 79-83) การตอบสนองของกลุ่มชาตินิยมที่มีต่อ “เวียดนาม” กับ “อินโดจีน” (1) นักชาตินิยม กลุ่ม Viet Nam Quoc Dan Dang (VNQDD) ที่ต่อต้านระบบอาณานิคม คือ กลุ่มคนที่ผลักดันให้ใช้ “เวียดนาม” อย่างแพร่หลาย ด้วยการร่วมมือกับ ฟาม บอย เจา ในปี ค.ศ. 1928 ในช่วงปี ค.ศ. 1925-1935 พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้ร่วมมือกับทั้งสองกลุ่ม ด้วยการเน้นการต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพโดยอาศัยร่างเงาของอินโดจีนฝรั่งเศส (Goscha, 2012: 79) (2) การสร้างเวียดนามของ VNQDD ดำเนินการผ่าน print culture อาทิ บทบาทของ Nguyen Khac Nhu ในกาสร้างเชื้อชาติเวียดช่วงปลายทศวรรษที่ 1920 การสร้างอัตลักษณ์ของ VNQDD ในการสื่อแทนวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และชาติพันธุ์ อาทิ Rivers and Mountains, Children of the Lac Hong ในการเชื่อมโยงจุดกำเนิดเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อสร้างแนวคิดพลเมืองในระบบรัฐชาติแบบใหม่ การสร้างชาติเวียดนาม (Goscha, 2012: 80) (3) สายลับรัฐบาลอาณานิคมฝรั่งเศส Paul Arnoux วิตกกังวลต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจึงได้ส่งรายงานการเคลื่อนไหวของ VNQDD ไปยังข้าหลวงใหญ่ปีแอร์ ปาสควิเอร์ ทั้งเชื่อว่า ฟาม บอย เจาอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ Yen Bay พร้อมการวิเคราะห์การก่อกวนคำเวียดนามของ Nguyen Thai Hoc สื่อแทนการล้มล้างอำนาจของฝรั่งเศส (Goscha, 2012: 80) (4) ข้าหลวงใหญ่ที่นิยมระบอบราชวงศ์เพิ่มความวิตกกังวลมากยิ่งขึ้น ในช่วงทศวรรษที่ 1940 ฝรั่งเศสได้เชิดชู เบา ได้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสหพันธรัฐอินโดจีน ทั้งยังคาดหวังการใช้ราชวงศ์ต่อต้านกับกลุ่มชาตินิยมเวียดนาม (Goscha, 2012: 81) (5) เป็นที่น่าสังเกตว่า ในต้นทศวรรษที่ 1930 เวียดนามยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก ผู้เขียนได้ยกประสบการณ์ของ Bay Vien อนาคตผู้นำสมาคมลับ Bieu Xuyen ขณะเข้ารับโทษทัณฑ์ ณ ดุ๊กการเมือง

ในหมู่เกาะ Poulo Condor เขาได้สตั๊ปฟังคำกู่ร้อง “เวียดนาม” ทดแทนอาณาเขตของ
นักโทษคอมมิวนิสต์ และไม่ใช่คอมมิวนิสต์ นักโทษสาย VNQDD ได้อธิบายดังนี้
“อาณาเขตคือชื่อที่เจ้าอาณานิคมใช้เรียกพวกเรา ต่อไปนี้พรรคจะใช้คำว่าเวียดนาม
แทน จำเอาไว้ว่าพวกเราคือคนเวียดนาม มาจากเชื้อชาติเดียวกัน จำไว้นะน้องชาย”
(Goscha, 2012: 81-82) ประวัติศาสตร์หน้านี้ได้ถูกหีบยืม หรือถูกผลิตซ้ำจากชาว
ศรีลังกา และเมียนมา ในการยุติการใช้ชื่อเรียกประเทศตามต้นคำของเจ้าอาณานิคม
(6) ผู้เขียนได้แสดงหลักฐานการเติบโต หรือการแพร่หลายในการใช้ “เวียดนาม”
เอาไว้ 2 กรณี กรณีแรก ถือเป็นความผิดพลาดของนักอาณานิคมฝรั่งเศส กล่าวคือ
Sûreté ที่แปลคำว่า เวียดนาม เป็นอาณาเขตเสมอ และ กรณีที่ 2 นักหนังสือพิมพ์
ฝรั่งเศส Louis Roubaud สักขีพยานในการลงโทษประหารชีวิต Nguyen Thai Hoc
ด้วยการลงพาดหัวข่าว “Vietnam la Tragédie Indochine” ทั้งยังนำเสนอข้อมูล
คนเวียดนามต่อต้านระบอบอาณานิคม (Goscha, 2012: 83)

ประเด็นที่ 3 Communist Uncertainty (Goscha, 2012: 83-90) ความไม่
แน่นอนของคอมมิวนิสต์ หมายถึง การกำหนดนโยบายที่ผันแปรตามสถานการณ์
ทางการเมือง ผู้เขียนได้เริ่มการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์อินโดจีนใน
ช่วงทศวรรษที่ 1920 – ทศวรรษที่ 1940 (1) ปัญหาการสร้างพรรคจำนวนเครือข่าย
ที่จำกัดตัวในกลุ่มชาติพันธุ์เวียด ข้อจำกัดในการดึงดูดฐานมวลชนเข้าร่วมการปฏิบัติ
ตั้งนั้น ในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1930 โคมินเทอร์นได้แนะนำให้เปลี่ยนชื่อเป็นพรรค
คอมมิวนิสต์อินโดจีน (Goscha, 2012: 83) (2) ปัญหาการก่อสร้างกองกำลังติดอาวุธ
ในปี ค.ศ. 1925 พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้เปิดตัวองค์กรสันนิบาตเยาวชน
อินโดจีนในมณฑลกวางต่ง (Goscha, 2012: 84) เพื่อก่อสร้างกองทัพในอนาคต
โฮ จี มินห์ ได้เชื้อเชิญนักการทหาร Nguyen Hai Than เพื่อนพาน บอย เจาเข้า
ช่วยเหลือในภารกิจนี้ (Goscha, 2012: 85) มีข้อสังเกตว่า ความคาดหวังของ
โฮ จี มินห์ ประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1945 ด้วยการสร้างนักปฏิวัติอาชีพลาว
อาทิ ไกสอน พมวิหาน ที่ได้ถูกหล่อหลอมด้านอุดมการณ์การปฏิวัติคอมมิวนิสต์มา
จากองค์กรสันนิบาตเยาวชนอินโดจีน (Sisana, 1991: 26) (3) ระยะเวลาสั้นๆต่อ
ปลายทศวรรษที่ 1920 โฮ จี มินห์ ประสบความสำเร็จในการสังเคราะห์เงื่อนไขพิเศษ

ของการปฏิวัติในอาณานิคมฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ เขาเลือกใช้การปฏิวัติอินโดจีนที่ชนชั้นกรรมาชีพใน 5 หน่วยการเมืองต้องร่วมมือกันโค่นล้มฝรั่งเศส (4) โคมินเทอร์นได้กดดันให้ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนต้องกำหนดการวางเค้าโครงร่างสังคมนิยมหลังอาณานิคม กองประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 1 ประจำปี ค.ศ. 1935 ณ เมืองมาเก๊า ได้ประกาศการจัดตั้ง The Soviet Union of the Indochinese Republic หลังได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ (Goscha, 2012: 88) (5) ผู้เขียนได้ให้ข้อมูลการใช้ชีวิตในโซเวียตของ โฮ จี มินห์ ช่วงทศวรรษที่ 1930 เมื่อกลับสู่บ้านเกิดในต้นทศวรรษที่ 1940 โฮ จี มินห์ ได้จัดตั้ง The League of Vietnam Independence (Goscha, 2012: 89) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ทิ้งประเด็นให้ขบคิดว่าด้วยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนก็เหมือนกับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส ที่ไม่เคยไถ่ถาม คนชะแมร์กับคนลาวว่าต้องการเป็นอินโดจีนหรือไม่ (Goscha, 2012: 90)

ประวัติศาสตร์หลังอาณานิคม ค้นพบในบทที่ 5 Indochinese Reux-The Communist (Goscha, 2012:137-143) ผู้เขียนได้วิพากษ์บทบาทของฝรั่งเศสกับคอมมิวนิสต์ที่มีเป้าหมายไม่แตกต่างกันใน 6 เรื่อง (1) ยุทธศาสตร์และยุทธโบายการสร้างองค์กรปฏิวัติ โฮ จี มินห์ กับ เดอกูได้เดินทางมาถึงชายแดนจีนในช่วงต้นปี ค.ศ. 1940 พวกเขาต้องการสร้างกองกำลังปฏิวัติ การดึงมวลชนเข้าร่วมการปฏิวัติกระทำด้วยการใช้เรื่องเล่าตำนานวีรบุรุษท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหลัก ในการเชื่อมต่อกับผู้คนให้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว ในปี ค.ศ. 1941 โฮ จี มินห์ ยุติการใช้วีรกรรม นาม เทียน แล้วหันไปใช้ โครงเรื่องอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมแทน ในวันที่ 9 มีนาคม ปี ค.ศ. 1945 เมื่อฝรั่งเศสยุติอำนาจการปกครองฝ่ายพลเรือนจึงเป็นโอกาสของคอมมิวนิสต์ (Goscha, 2012: 137) (2) วันที่ 31 มีนาคม 1945 ยุติการเรียกชื่อ อินโดจีนของฝรั่งเศสอย่างเป็นทางการ (Goscha, 2012: 139) (3)วันที่ 2 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1945 จักรพรรดิ เบา ได้ประกาศเวียดนามเป็นชื่อประเทศอย่างเป็นทางการ (Goscha, 2012: 138) (4) กลางปี 1945 คณะรัฐมนตรีได้อธิบายและเปลี่ยนแปลงคำเรียกเขตปกครองดั้งเดิมของอานามใหม่ กล่าวคือ Nam Ky เปลี่ยนเป็น Nam Phao Trung Ky เปลี่ยนเป็น Trung Phao และ Back Ky เปลี่ยนเป็น Bac Phao พร้อมเรียกชื่อทั้ง 3 เขตแบบเหมารวมว่า เวียดนาม

(Goscha, 2012: 138) ซึ่งโฮ จิ มินห์ได้ออกแถลงการณ์ในทำนองเดียวกัน โดยเลือกใช้ Bo ทดแทน Ky กับ Phao ข้อเสนอมองโฮ จิ มินห์ได้เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตในประเด็นคอมมิวนิสต์นิยมขอบเขต หรืออาณาเขตพื้นที่เวียดนามแค่นั้น อาณาบริเวณอินโดจีน หรือ พื้นที่ปกครอง 3 Bo (Goscha, 2012: 138) (5) เมื่อญี่ปุ่นยุติการปกครองในอินโดจีน คนสนิทของนายพลเดอ โกลส์ เลอง ปียงส์ ได้หันกลับมาเรียกร้องพื้นที่การก่อตั้งสหพันธรัฐอินโดจีน พลเมืองอินโดจีน และรัฐสภาข้อเสนอนี้ไม่ใช่สิ่งใหม่เนื่องจากโสรโรได้เสนอเอาไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1919

(6) ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามหนักใจมาก ไม่อยากให้อินโดจีนหลุดมือไป แต่รับรู้ว่ารูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐมีปัญหาวงประวัติศาสตร์เดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1945 ตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้แสดงหลักฐานโครงสร้างหลังอาณานิคมในปี ค.ศ. 1929 ในรูปแบบ Republic of Indochina พร้อมการตั้งคำขวัญซึ่งเป็นเป้าหมายว่า “Complete Indochinese Independence!” (Goscha, 2012: 139) (7) สิงหาคม ปี ค.ศ. 1945 ลาวประกาศเอกราช ภายใต้การนำของเจ้าเพชรราช ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์เวียดนาม กล่าวคือ ความไม่พอใจชาวเวียดนามลาว การแก้ไขปัญหามีตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 1945 โฮ จิ มินห์ประกาศใช้เวียดนามเป็นชื่อเรียกอย่างเป็นทางการของ Democratic Republic of Vietnam ที่สถาปนาขึ้นในวันที่ 2 กันยายนของปีเดียวกัน (Goscha, 2012: 141) ทั้งนี้ พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามใช้ดึงดูดกลุ่มปฏิวัติเวียดนามเท่านั้น (8) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน คือ ชื่อของคณะพรรคมาร์กซ์-เลนินใน 3 พื้นที่ กล่าวคือ เวียดนาม ลาว กับ ชะแมร์ การต่อสู้ล้มอำนาจอาณานิคมต้องดำเนินงานภายใต้ชื่อพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ในการสร้างเอกราชอย่างสมบูรณ์ คิดค้นโดย เตรีอง จินห์ (Goscha, 2012: 142) เพื่อลดแรงปะทะของความรู้สึกต่อต้านชาวเวียดนามในกลุ่มคนลาวกับชะแมร์ในขบวนการปฏิวัติคอมมิวนิสต์

ตัวอย่างมุมมองประวัติศาสตร์หลังอาณานิคมใน*บทสรุป* (Goscha, 2012: 145-149) ผู้เขียนได้จับข้อเสนอมองเขาว่า ฝรั่งเศสคือผู้ริเริ่มโครงการอินโดจีน ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม คือ ผู้สรรสร้างให้อินโดจีนปรากฏขึ้นมาอย่างเป็นทางการในทางปฏิบัติแล้ว คอมมิวนิสต์เวียดนามมีชัยชนะเหนืออาณานิคมฝรั่งเศส

ที่สามารถช่วงชิงพื้นที่สมมุตินี้ได้ ปัญหาที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ รัฐบาลกรุงเทพมหานครอาจลืมนอบถามความคิดเห็นของรัฐบาลกรุงเวียงจันทน์ กับรัฐบาลกรุงเทพมหานครเปญญในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศหลังปี ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา

ผู้วิจารณ์ไม่อาจค้นพบข้อต่อโยงงานเขียนของกอสซา อย่างไรก็ตาม เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบแล้วได้ค้นพบข้อพิงสังเกตุด้วยกัน 3 ประการ **ประการที่ 1** ผู้เขียนได้ใช้มุมมองหลักด้าน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์การเมือง และแนวคิดหลังอาณานิคมในการเดินเรื่อง อิงแอบองค์ความรู้ของแอนเตอร์สันและเครือข่าย คำถามในลำดับต่อไป กอสซาหลีกเลี่ยง หรือเพิกเฉยต่อข้อเสนอของกลุ่มนักสังคมนิยมกับมานุษยวิทยาบางกลุ่มที่นำเสนอประเด็นชาตินิยม กับการก่อตัวของรัฐชาติตามหลักการ perennial และ primordial (Smith, 1995; Hutchinson and Smith, 2009) ผู้เขียนส่งเสริมวาทกรรมรัฐชาติแบบใหม่คือสิ่งที่ประดิษฐ์สร้างขึ้นมา เขาได้อธิบายที่มาของหนังสือเล่มนี้ว่าถูกพัฒนามาจากบทความในปี ค.ศ. 1995 หลังสหภาพโซเวียตรัสเซียเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ราว 4 ปี เพิกเฉยต่อข้อเสนอของ Huntington (1996) กับ Fukuyama (2006)

ประการที่ 2 ไม่มีหนังสือ **Postcolonial Vietnam** (Pelly, 2002) ในข้อเสนอของกอสซา งานเขียนของ Pelly มีความหมายต่อประเด็นการศึกษาและวิเคราะห์ **Going Indochinese: Contesting concepts of space and place in French Indochina** มากน้อยเพียงใด เนื่องจาก Pelly ได้ตั้งข้อสังเกตุเรื่องพัฒนาการของเวียดนามได้อย่างลุ่มลึกและรอบด้าน (Pelly, 2002)

ประการที่ 3 นโยบายความร่วมมือของฝรั่งเศสกับชาวอานามเป็นสิ่งที่กินใจผู้วิจารณ์มากที่สุด ทั้งยังขอการวาทะกอสซาต่อการเปิดประเด็นการศึกษาใหม่ แม้ว่า เขาละเลย แนวคิด the middlemen minorities (Zenner, 1996: 179-188) ผลกระทบจากนโยบายความร่วมมือของสองกลุ่มชาติพันธุ์หลักในอินโดจีนมีดังนี้ (1) ชาวอานาม คือ หัวแรงหลักในการทำงานในระบบบริหาร-ปกครองของอาณานิคมหรือกลุ่มคนที่ผูกขาดการทำงานในสำนักงานอาณานิคม (Goscha, 2012: 28-50) (2) ชาวอานาม คือ กลุ่มแรงงานรับจ้างในการพลิกฟื้นเขตรกร้างว่างเปล่าให้กลายเป็น โรงงานชุดเจาะเหมืองแร่เงิน ทองคำ และไร่ยางพาราขนาดใหญ่ (Goscha,

2012: 28-32) (3) คนชะแมร์และลาวมีความรู้สึกไม่ชอบคนอานามอพยพในบ้านเกิดเมืองนอนของตน (Goscha, 2012: 51-73) หรือฝรั่งเศสได้สร้างให้คนชะแมร์กับคนลาวได้กลายเป็นพลเมืองชั้น 3 ในดินแดนมาตุภูมิ โดยมีฝรั่งเศสเป็นนายใหญ่ ชาวอานามเป็นพลเมืองชั้นที่ 2 หรือนายน้อย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาบทบาทของชาวเวียดนามในเมืองอุบลราชธานีในลำดับต่อไป

ในช่วงทศวรรษที่ 1930 นักชาตินิยมเวียดนาม อาทิ ฟาม ควินส์เห็นชอบกับการบุกเบิกดินแดนเขตตะวันตกอินโดจีนของชาวอานาม โดยเฉพาะ ในพื้นที่ลาว (Goscha, 2012: 63) เหงียน วาน วินห์ ได้วิเคราะห์การปรากฏตัวของคนอานามในลาวนั้นถือเป็นเรื่องปกติตามวิวัฒนาการทางสังคมของดาร์วินส์ ความมุ่งมั่นของคนอานามในการใช้แรงงานในลาวกับชะแมร์ เขาสนใจการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของอินโดจีนเป็นพิเศษ (Goscha, 2012: 64) ท่าทีของเขาแสดงให้เห็น บทบาทของคนอานามในการสร้างความก้าวหน้าในเขตตะวันตกของอินโดจีน มีข้อสังเกตว่า ความรู้สึกรังเกียจเดียดฉันท์ทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมยังปรากฏในพื้นที่อาณานิคมอินโดจีนฝรั่งเศสจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ งานเขียนของ Prasert Thongsawat (ทงสะหวาด ปะเสียด) แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ยังได้กล่าวถึงถึงบทบาทของชาวเวียดนามในการช่วยพัฒนาลาวในทุกด้านด้วยความจริงใจและอุทิศตัวอย่างสุดกำลัง (Thongsawat, 2010)

เมื่อคนชะแมร์กับคนลาวได้มีโอกาสอ่านงานของกอสซาในช่วงหลังสงครามเย็น คำว่าอินโดจีน หรือก้าวไปสู่ความเป็นอินโดจีนแล้วต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับพวกเขา ย่อมรับรู้ความเป็นไปในช่วงสมัยอาณานิคมถึงประวัติศาสตร์สมัยสงครามเย็นของบรรดาผู้นำลาวกับชะแมร์ที่ต่างตื่นตัวทางการเมือง เต็มไปด้วยความเฉลียวฉลาด การช่วงชิงไหวพริบต่อกรกับคนฝรั่งเศสและคนอานาม ด้วยความมุ่งมั่นในการสร้างชาติตามเส้นทางตะวันตก ทั้งนี้ บรรดาเพื่อนมิตรชะแมร์กับลาวอาจกลับมาทบทวนคำถามต่อความโหดร้ายของสงครามเย็น สงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ สงครามที่ตายทั้งเป็นเพราะซากระเบิดที่ยังกู่ไม่เสร็จสิ้น ด้วยการตั้งคำถามว่าใครคือผู้สร้างประวัติศาสตร์อินโดจีน มุมมองหลังอาณานิคมอาจสะท้อนภาพความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสในสนามรบทางการเมือง แต่ฝรั่งเศสคือผู้กุมชัยชนะใน

สงครามวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน ชาวเวียดนามในสมัยการปกครองของพรคมาร์กซ์-เลนินอาจรู้สึกสะเทือนใจ เมื่อรับรู้คำว่า “เวียดนาม” คือ คำเรียกชื่อประเทศใหม่ที่อิงแอบมาจากการต่อสู้ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นกับระดับสากล ในระยะแรกแม้กระทั่งวีระบุรุษอย่าง โฮ จี มินห์ยังมีท่าทีสับสนในการใช้คำนี้ กอสชาได้สร้างหนังสือนี้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่คอยย้ำเตือนคุณค่าในการสร้างความหมายให้กับประเทศเกิดใหม่ที่ต้องประสบโชคชะตานับประการ ดังเหตุการณ์ในวันที่ 17 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1930 ขณะ ผู้นำของ VNQDD Nguyen Thai Hoc รอกการตัดศีรษะได้กล่าว “Long Live Vietnam” (Goscha, 2012: 80)

เอกสารอ้างอิง

- Anderson, Benedict. (1991). **Imagined communities: Reflection on the origin and spread of nationalism**. London: Verso.
- Aymonier, Étienne François. (1897). *Voyage dans Le Laos en 1895, Volume 2*. (In French) [The Trip to Laos in 1895]. Paris. E.Leroux:
- _____. (1904). *Le Cambodge: Les provinces des Siamois, 1900-1904*. (In French) [Cambodia: The Siamese Provinces, 1900-1904]. Paris: Leroux.
- Coedès, Goerges. (1969). **The making of Southeast Asia**. California: University of California Press.
- Edwards, Penny. (2007). **Cambodge: The cultivation of nation, 1860-1945**. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Fukuyama, Francis. (2006). **The end of history and the last man**. New York: Free Press.
- Goscha, Christopher E. and Ostermann, Christian F. (2009). **Connecting history: Decolonization and the cold war in Southeast Asia, 1945-1962**. Stanford: Stanford University Press.
- Goscha, Christopher E. (2012). **Going Indochinese: Contesting concepts of space and place in French Indochina**. Thailand: the Nias Press.
- _____. (2015). My CV. Retrived July 13, 2015, from www.cgoscha.uqam.ca.
- Hall, D.G.E. (1981). **A history of Southeast Asia**. New York; St. Martin's Press.
- Harmand, Jules. (1994). *L'homme du Mékong: un voyageur solitaire à travers l'Indochine inconnue*. (In French) [The man of the Mekong: a lone traveler through the unknown Indochina]. Paris: Phébus.

- _____. (2010). *Explorations coloniales au Laos*. (In French) [Explorations Coloniales in Laos]. Paris: Soukha édition.
- Hutchinson, John and Smith, Anthony D.(Eds.). (2009). **Ethnicity**. Oxford: Oxford University Press.
- Huntington, Samuel P. (1996). **The clash of civilizations and the remaking of world order**. New York: Simon& Schuster.
- Ivarsson, Søren. (2008). **Creating Laos: The making of Laos space between Indochina and Siam**. Copenhagen: NIAS Press.
- Jenning, Eric T. (2001). **Vichy in the tropics: Pétain's national revolution in Madagascar, Guadeloupe, and Indochina, 1940-1944**. Stanford: Stanford University Press.
- Lagrée, Dudart de; Garnière, Francis. (1873). *Voyage d'exploration en Indo-Chine, effectué pendant les années 1866, 1867, et 1868*. (In French) [Travel exploration in Indochina, carried out during the years 1866, 1867, and 1868]. Paris: Crété fils pour Hachettes.
- Pavie, Auguste Marie. (1995). *Au royaume du million s'éléphant: exploration du Laos et du Tonkin, 1887-1895*. (In French) [In the kingdom of a million Elephants: Exploration of Laos and Tonkin, 1887-1895]. Hamattan: the University of Michigan.
- Pelly, Praticia M. (2002). **Postcolonial Vietnam: New histories of the nation past**. Duke: Duke University Press.
- Prasert, Thongsawat. (2010). *Lao Lan Chan gon Fa-rang khao ma pok krong*. (In Lao) [Lao Lan Xang Before the Western Came Occupied]. Vientiane: Wanjai Publishing.
- Robequain, Charles. (1944). **The economic of French development in Indochina**. London: Oxford University Press.
- Sisana, Sisan. (1991). *Poo chong lux pak dee toa kan patiwat lae tao paxaxon*. (In Lao) [A Royalist to Revolution and Peoples]. In **Kaysone Phomevihane look kong paxaxon**. (In Lao) [A People's son of Kaysone Phomevihane]. Vientiane: The Committee for Sciences and social Lao PDR.
- Smith, Anthony D.(Eds.). (1995). **Nations and nationalism a global era**. Cambridge: Polity Press.
- Steinberg, David Joel. (Ed.). (1991). **In search of Southeast Asia**. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Tarling, Nicholas.(Ed.). (2004). **The Cambridge history of Southeast Asia**, Volumes 1-3. Cambridge: Cambridge University Press.
- Winichakul, Thongchai. (1994). **Siam mapped: A history of geo-body of a nation**. Honolulu: University of Hawaii Press.

Zenner, Walter. (1996). IV. Ethnicity in the modern world: 30. Middlemen minorities. In John Hutchinson and Anthony D. Smith. (Eds.). **Ethnicity**. (pp.179-188). Oxford: Oxford University Press.